

STUDIA COMITATENSIA

38.

A FERENCZY MÚZEUMI
CENTRUM ÉVKÖNYVE

STUDIA
COMITATENSIA
38.

A FERENCZY MÚZEUMI
CENTRUM ÉVKÖNYVE

STUDIA COMITATENSIA

38.

A FERENCZY MÚZEUMI CENTRUM ÉVKÖNYVE

SZERKESZTŐ: VÉRI DÁNIEL

FERENCZY MÚZEUMI
CENTRUM

SZENTENDRE
2020

TARTALOMJEGYZÉK

RÉGÉSZET

- **PATAY RÓBERT** 8
ÚJABB KÖZÉPSŐ RÉZKORI LELŐHELYEK PEST MEGYÉBEN I.: BIATORBÁGY, MOCSARAS-DŰLŐ
- **ZANDLER KRISZTIÁN - PÉNTEK ATTILA** 28
A HARANGEDÉNYES KULTÚRA PATTINTOTT KŐESZKÖZEI SZIGETSZENTMIKLÓS-FELSŐ
ÜRGE-HEGYI DŰLŐRŐL
- **OTTOMÁNYI KATALIN** 68
ÚJABB ADATOK A VISEGRÁD-GIZELLAMAJORBAN FELTÁRT, KÉSŐ RÓMAI ERŐD NYUGATI
ÉPÜLETSZÁRNYÁNAK KERÁMIÁJÁHOZ

TÖRTÉNELEM

- **FÁBIÁN LAURA** 122
SEBÉSZKÉS SZENTENDRÉN.
KONFLIKTUSOK A SZENTENDREI CÉHES SEBÉSZEK KÖZÖTT A 18. SZÁZADBAN
- **ERDŐS ANDRÁS PATRIK** 136
HUSZADIK SZÁZADI TÖRTÉNET, MINDEN RÉSZLETÉBEN
- **BERÉNYINÉ KOVÁCS GYÖNGYI** 146
A FÓTI KÁROLYI CSALÁD MAGÁNGYŰJTEMÉNYÉNEK TÖRTÉNETE A 20. SZÁZADBAN

NÉPRAJZ

- **SZ. TÓTH JUDIT** 164
A LEGMÉLTÓSÁGOSABB ÜNNEP. ÚRNPJA A SVÁB NÉPI VALLÁSSÓSSÁGBAN

MÚZEUMPEDAGÓGIA

- **GYÖRGY GABRIELLA** 190
AZ EMOCIONÁLIS MÚZEUMI TÉR

HUSZADIK SZÁZADI TÖRTÉNET, MINDEN RÉSZLETÉBEN

Magyar Endre Lénárd: *„A rémuralom készséges szolgája kívánt lenni”? Perjessy Sándor és a Tanácsköztársaság elleni felkelés Szentendrén (1919. június 24–25.).* (Clio kötetek 1.) Budapest: Clio Intézet, 2020.

- Erdős András Patrik
történész, PhD-hallgató
ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola
erdandras@student.elte.hu

„Mit tettél volna a helyében?” Meglehetősen gyakran teszik fel a kérdést történelmi berkeken kívül is, amikor egy-egy múltbeli személy tetteit (vagy tétlenségét) állítják az emberek egy vitában a jelen ítélőszéke elé. Számos munka is megerősíti azt az elgondolást, hogy a „kis fogaskerekek”, vagyis a helyi szinten szerepet vállaló hétköznapi emberek nélkül egy diktatúra sem tud működni. A megélhetéstől a fizikai kényszeren át a karrierizmusig sok minden taszíthat valakit erre az útra. Persze a világ nem pusztán vörös és fehér – hogy a tárgyalt korszak, 1919 „színeit” idézzem meg –, azonban a sokféle árnyalat, kényszerítő körülmény, turbulens esemény rengetegében nem egyszerű a történelmsznek utat vágnia. És ha még az emberhez el is jutottunk, mi a teendő akkor, ha egy rendkívül torz emlékezetpolitikai réteg is ráakadott már a leletekre?

Magyar Endre Lénárd kismonográfiája annak demonstrációja, hogyan tudja a kutató történelmi eszközökkel és módszerekkel egy konkrét esetben megválaszolni a fenti kérdéseket. Perjessy Sándor szentendrei vörösőr-parancsnok sok ellentmondással terhelt szerepvállalása a Tanácsköztársaságban, majd elítélése az azt követő, megtorló célzatú perben pontosan arról szól, mennyire volt mozgástere egy helyi rendőrtisztviselőnek egy terrorisztikus rendszerben.

Források, historiográfia, emlékezet

Az egyének motivációja nem olvasható ki ideológiai háttérszínekből; napló vagy kapcsolódó elbeszélés hiányában pedig a történésznek nehéz dolga van a lélekrajzzal. Legfeljebb áttételes következtetések levonására képes, amely, legyen mégoly helytálló is, pusztán egy olvasat, forrás hiányában nem tud kizárólagossá válni. Pontosan látva ezt, a szerző már a bevezetőben leszögezi, hogy:

„[...] az események egy lehetséges és valószínűsíthető olvasatának bemutatását tűztem ki célul. Ez annál is inkább indokolt, mivel a rendelkezésre álló források nem nyújtanak teljes körű felvilágosítást sem az események ok-okozati összefüggéseire, sem a résztvevők cselekedeteire és indítékaira vonatkozólag. [...] E történelmi rekonstrukciós kísérlet jelentős részben a büntető joganyagra épül, ezért nem léphet föl a kizárólagosság igényével [...]”¹

Mindez azonban nem a munka értékének kisebbitése az író saját tollából, hanem fontos kelléke az objektivitásnak. Magyar ugyanis rendkívül súlyos forráskorpussszal törekszik minden állítását igazolni, törekvése csak ott nem kivihető, ahol ezek a források elvesztek vagy nem is léteztek. Az egyes szereplők gondolkodására rámutató primer források hiánya ugyanis önmagában nem meglepő, a – sokszor kimondottan mentalitást kutató – mikrotörténet gyakori keresztje ez. Nagyobb probléma, mint Magyar írja, hogy egykor meglévő iratanyag pusztult el a forradalmak időszakában vagy levéltári selejtezés következtében. Emiatt a szerzőnek időnként másodlagos forrásokhoz kellett nyúlnia, illetve nagy hangsúlyt kellett helyeznie a büntetőeljárások során keletkezett forrásanyagra (amelyek szintén nem hézagmentesek). Töredékesség és hitelesség problémája merült fel néha a kutatás során a korabeli sajtóval kapcsolatban is.

Mindezek olyan gondok, amelyeket már maga a téma is determinál sajnálatos módon – a proletárdiktatúra és helytörténet esetén a 90-95%-os iratpusztulás sem számít kivételesnek. Ugyanakkor megfelelő szekunder források és kontextualizált, logikusan intuitív megközelítés segítségével gyakorlatilag észrevétlenné redukálható ez az úr. Magyar műve – amint azt lentebb tárgyalom – ebben a tekintetben hibátlan, a gondolatmenet tiszta, tagolt és nem kelti az olvasóban azt az érzést – hacsak ő maga nem jelzi –, hogy valami az idők folyamán elveszett volna Perjessy történetéből.

Ahogy arra utaltam, Perjessy Sándor neve Szentendre város emlékezetében nem ismeretlen. Magyar a források ismertetése után rátér az 1918-19-es események historiográfiájának rövid bemutatására. Az ellenforradalmi idők bűnbakképző és mártíriumra emlékező felfogásában a vélt vagy valós bűnösök személyének nem jutott hely, a kommünt ilyenkor általában az országos vezető (sokszor még tovább színezett) képe reprezentálta. 1945 után – bár talán az 1959-es évforduló jelentősebb dátum – szintén egy hőstörténet íródott helyi szinten, az „utat mutatók” kikutatása pedig sokszor a büntetőperek elővételével zajlott. Az ellenforradalmi rendszer úgynevezett kommunistapereit a korabeli jogtörténet „terrorpereknek” tekintette, elmarasztaltjait pedig munkásmozgalmi harcosoknak. Perjessynek – akit három év szabadságvesztésre és hivatalvesztésre ítélték a proletárdiktatúra szentendrei exponensei elleni perben – különösen „jó sajtója”

■ 1 Magyar 2020: 10-11.

volt ilyen módon; már az ominózus negyvenedik évforduló előtt utcát neveztek el róla Szentendrére.² A börtönbüntetés volt emlékének a tromfja: amikor G. Sin Edit muzeológus 1976-ban megírta a forradalmi időszak szentendrei krónikáját (a korszakra jellemzőnél árnyaltabb hangnemben), ez volt az a tény, amelyhez visszanyúlt, ha olyan adatot talált, amely más színben festette le előtte a rendőrkapitányt.³

Mivel Perjessy mint „munkásmozgalmi alak” cementálódott a helytörténetbe, a róla elnevezett utcának nem volt maradása 1990 után.⁴ Emléke az elmúlt évtizedek során kettévált. Egyfelől „tizenkilences” szerepe nélkül, mint helyi lapszerkesztő és publicista „régipolgár” van jelenleg számon tartva a helytörténeti emlékezetben, másfelől az egykori „forradalmi rendőrkapitány” narratíva nem alakult át, csupán elvesztette kitüntetett helyét.

Szentendre a forradalomban

Magyar Endre – mint azt írja – négyes célkitűzéssel vágott neki kismonográfiája elkészítésének. Elsőként a Szentendrére 1919. június 24–25-én lezajlott ellenforradalmi eseményeket szándékozott bemutatni, azután Perjessy Sándor személyét és a helyi rendvédelmi szerveket a forradalmi időszakban, majd Perjessy szerepét az említett ellenforradalomban, végül az ellene indult büntető- és fegyelmi eljárásokat.

Az 1918. október 31-től kormányra jutó forradalom – amelyet a szerző értéksemleges „Károlyi-forradalomnak” hív művében – szinte minden településen eltérően éreztette hatását. Szentendre városa országos szinten a konszolidáltabb vidékek közé tartozott, ami azonban nem jelentette azt, hogy ne lettek volna komoly problémái. A hazatérő katonák lövöldöztek, fosztogattak, erőszakos cselekményeik szünetében pedig végeláthatatlan szociális követelésekkel álltak elő. A felborult közbiztonságot pedig már Perjessy tisztjévé vált helyreállítani, ugyanis elődje azok között a helyi prominensek között volt, akik jobbnak látták elhagyni a várost. Az ekkor negyven éves egykori újságíró már tíz év rendőri szolgálatot tudhatott maga mögött, ezzel feltehetően a kicsiny helyi rendfenntartó erő veteránjának számított. Miközben a város politikai életében a polgári és szociáldemokrata erők csatáztak – utóbbiak folyamatos térnyerésével –, Perjessy gyakorlatilag egyöntetű tiszteletet vívott ki ma-

gának a fosztogatások megfélemezőjeként. A helyi önvédelmi erők (a nemzetőrség) bevonásával pedig számszerűleg is megerősödött kapitánysága alatt a szervezet.

Magyar így kezdi a proletárdiktatúra időszakának bemutatását: fontos eleme Szentendrére 1919-es történetének, hogy helyi kommunista párt soha nem alakult, azon egyszerű okból, hogy nem mutatkozott iránta érdeklődés. Ennélfogva a Tanácsköztársaság helybeli vezetői szinte kivétel nélkül szociáldemokraták, illetve szakszervezeti képviselők voltak. A létrejövő munkástanács (a képviselő-testület *de facto* utóda) ülésein pedig nemcsak ők vettek részt, hanem hivatalból az olyan ideológiailag el nem kötelezett tisztviselők is, mint Perjessy.

A Tanácsköztársaság egyetlen szervezetbe, a Vörös Őrségbe olvasztotta az ország minden rendvédelmi egységét. A militarizált, lényegében a Vörös Hadsereg tartalékaként is működő szervezetbe pedig folyamatosan toboroztak volt katonákat is. Őket Szentendrére egy úgynevezett vörös gárdába szervezték; az egység kimondott-kimondatlan feladata volt, hogy egyrészt álljon rendelkezésre a fronton is, ha kell, másfelől a bevonultatásig a rendszer hűségese legyen „odahaza”. Ez nem volt univerzális megoldás, más településeken például a megbízhatatlannak minősített rendőröket egyszerűen kirúgták, s az ő helyükre toboroztak. Szentendrére azonban a két szervezet – rendőrség és gárda – névleg egyesítve, gyakorlatban inkább egymás mellett működött. Mindez a helyi polgároknak természetesen nem volt ínyére, hiszen a gárdát jobbára a tőlük kikényszerített pénzen tartották el.

Perjessy betegállományban volt a hatalomátvétel idején, és csak április elején jelentkezett szolgálatra; innentől mint századparancsnok irányította a Szentendrei Vörös Őrséget. Első érzékeny megbízása azonban rögtön problémássá vált. A munkástanácsot vezető Kiss Mátyás és bizalmasai ugyanis összeállították azoknak a tehetős polgároknak a listáját, akiket túszként le kellett fogni, hivatalosan azért, nehogy megzavarják a május elsejei ünnepséget. A parancsnok hiába tiltakozott, így cselhez folyamodott a rendelet szabotálására: figyelmeztette a listán szereplő embereket. Két kivétellel mindenki el is kerülte az elfogást. Természetesen a hír a munkástanácshoz is visszajutott, és a megbízhatatlanná vált rendőrkapitányt azonnal lefokozták, Takácsy Józsefet, a gárda parancsnokát ültetve a helyére.

² Magyar 2020: 25.

³ Magyar 2020: 23.

⁴ Magyar 2020: 25–26.

Május közepén ezzel Perjessy története véget is érhetett volna, azonban felettese, Polesznyák Aladár Zoltán zászlóaljparancsnok úgy érzékelte, hogy a népszerű kapitány (egyébként jogszerűtlen) leváltása elégedetlenséget szülhet Szentendrén. Utasította őt, hogy ismét foglalja el a helyét, nyersen hozzátéve, „ha a direktórium [a munkástanács elöljárósága] okoskodik, megvasaltatja őket”. Perjessy így május 21-ével visszatérhetett hivatalába mint századparancsnok. Ilyen módon a helyben lévő fegyveres erők fölött – egy kis létszámú géppuskás katonai alakulattól eltekintve – ő parancsnokolt a kritikus június 24-én és 25-én.

Szentendre az ellenforradalomban

Bár Szentendrén volt bizonyos támogatottsága a kommünnek, a város nagyobb része nem fogadta el a diktatúrát. Június 24-én este szervezett ellenforradalmi megmozdulás tört ki a városban, elsősorban Weresmarthy Miklós ügyvéd vezetésével. A helyi megmozdulás sikere után a Budapesten kitört lázadásnak is a segítségére akartak sietni a helyiek. A Magyar által feltártak szerint Perjessy egyértelműen partner volt a művellet kidolgozásában, végrehajtásában, és megegyezett ellenforradalmár rendőrtársaival abban, hogy a vörös őrség nem fogja a tömegtüntetést akadályozni. Ez így is történt, ugyanakkor azzal aligha számolt a rendőrkapitány, hogy menekülőre kell majd fognia, mert a tömeg erőszakosan fogja követelni a vörös őrség fegyvereit.

Mivel a helyi karhatalom láthatóan megbénult, a városban állomásozó géppuskások indultak el a főtérre kordában tartani a tüntetést. Ha hihetünk némely visszaemlékezésnek, gyilkolni is hajlandóak lettek volna – nem tudni pontosan, hogy végül mi tartotta őket vissza a tömegbe lövéstől. Magyar feltevése szerint azonban mindez előre vállalt kockázat volt az összeesküvők részéről, ugyanis amíg a karhatalom a főtéren posztolt, egy csapat ellenforradalmár sikerrel fosztotta ki a raktárukat és zsákmányolt fegyvereket. Perjessy később a perében azt vallotta, ő is biztosított egy géppuskát a felkelők számára – ha így is történt, nem írták a javára.

A kisváros azonban nem állhatott eséllyel ellen, ha Budapesten nem bukik meg a Tanácsköztársaság. Így, miután híret vették a ludovikás kísérlet kudarcának, Weresmarthy igyekezett „átfesteni” a felkelést, s úgy beállítani, mintha csak bizonyos munkástanácsi tagok viselkedése miatt zajlott volna lázadás. Ez a narratíva egyszerre kínált bűnbakot és menekülőutat, így meglehetősen gyorsan elterjedt Szentendrén.

Mindeközben Budapestről több kormányhű alakulat is készült a településre megtorló szándékkal. A legfontosabb közöttük az a vörös tengerészkülönítmény volt, amelyet az egykor pincéreként dolgozó Chudy Ferenc vezetett. (Chudy feltehetően Haubrich József hadügyi népbiztos testőrségéhez tartozott korábban.) Amikor az alakulatok – valóságos odüsszeiát követően – megérkeztek Szentendrére, Perjessyt, mások mellett, rögtön letartóztatták. Ezek után nagyszabású razzia következett, amelynek során 87 helyi lakost fogtak el véletlenszerűen a különböző rendű és rangú alakulatok. A vélt vagy valós ellenforradalmárokat értékeiktől megfosztották, és hogy rájuk ijesszenek, eljátszották a kivégzésüket.

Kucsera Ferenc káplán – akaratán kívül is Perjessy történetének kulcsszereplője – nem volt az elfogottak között. Arra vonatkozóan, ő hogyan került a terroristák látókörébe, az adatok ellentmondásosak. Chudy azt vallotta, hogy a szerb tanító súgta be neki őt, a pomázi munkástanács (a szentendrei tanács felettese) jelenlévő tagjai pedig azt, hogy egy „tömeg” vonult a plébániához. Arról megoszlottak a vallomásaik, hogy a tömegnek Chudy sugalmazta-e a káplán letartóztatását. A kommün bukása után lefolytatott per tényállása szerint először a pomázi vezetők lepték meg Kucserát a paplakban (bármiféle tömeg nélkül). Azonnal a legkülönbözőbb vádakot olvasták a fejére, a kisvártatva odaérkező Chudytól a kivégzést követelték. Mivel Kucsera „nem tett vallomást” – egyébiránt tett –, a teljhatalommal felruházott Chudy először a géppuskások főhadiszállására hurcoltatta a káplánt, majd a Duna-partra vitette és agyonlövötte. A kivégzés a proletárdiktatúra saját szabályait is alapjaiban rúgta fel, olyan, néha még a terrorcsapatokra is jellemző külsőségekkel sem vesződött Chudy, mint vésztörvényszék alakítása. Végző soron nem tudjuk, hogy kinek a sugallatára kellett a káplánnak meghalnia, csupán azt, hogy ki döntött az életéről és kik hajtották végre a döntést.

Perjessy Sándornak annyi köze volt Kucsera tragikus halálához, hogy másnap ő gondoskodott a káplán temetéséről. Semmit sem tehetett az érdekében, hiszen le volt tartóztatva ez idő alatt. A kivégzést három vöröskatona és egy kommunista érzelmű civil hajtott végre, vörösőr semmilyen rangban és módon nem volt a bűntett elkövetői között. Mindezt azért szükséges hangsúlyozni, mert a szerzőnek az a hipotézise, hogyha nem tapad vér senki kezéhez Szentendrén, a „Szulyovszky Sándor és társai” elleni büntetőperben – amelynek Perjessy is vádlottja volt – bizonyosan enyhébb ítéletek születnek, legalább némely esetben.

„[...] akasztani akarnak, menjetek, akadályozzátok meg, mert mi szentendrei gyerekek vagyunk, s ha megtalál bukni ez a rendszer, mi itt akarunk maradni.”⁵

Ezt mondta állítólag Perjessy a helyi forradalmi törvényszék elnökének, amikor az ellenforradalmi kísérlet utáni napokban még a levegőben lógott más kivégzések lehetősége. Találó idézet a rendőrkapitány hivatali ars poeticáját tekintve. Magyar meggyőzően érvel amellett, hogy Perjessy – bár az ellenforradalmárokkal tartott – nem akart sem hős, sem mártír lenni, és minden szorult helyzetnél a veszteség minimalizálását tartotta szem előtt. Ez a mentalitás saját személyére is igaz volt: jelentett budapesti feletteseinek, hogy gyanúba ne keveredjen, de csak késve, nehogy ő hozzon romlást az ellenforradalmi műveletre. Több tanúvallomás is megerősíti, hogy megakadályozta nem egy aznap este lefogott polgár kivégzését is.

Az egyébként is törékeny szervezeti hierarchiát a különböző terrorcsapatok, katonák és karhatalmi századok – amelyeknek vezetői mind felhatalmazással bírtak emberek letartóztatására – teljesen felborították. Ezt a káoszt kihasználva Perjessy Budapestre távozott június végén (a városparancsnokságról ismét leváltották, de nem bocsátották el). Július 19-én hívta őt vissza a direktórium megváltozott vezetése, innentől már a bukásig betöltötte pozícióját.

„A rémuralom készséges szolgája”

Perjessy hamar szembesülhetett azzal, hogy Weresmarthy ellenforradalmár köreinek elveszítette a szimpátiáját. Hogy pontosan miért, nehéz megmondani, mindenestre a kommün bukása után előbb leváltották, majd kiszáratva mint kommunistagyanús egyént le is tartóztatták. Lehetséges, hogy ebben könnyed természete is közrejátszott – júliusi visszatérése után mind Franges László direktórium elnökkel, mind Chudyval jó viszonyt ápolt. Szeptember 2-án szabadlábba helyezték, ekkor tett egy kísérletet pozíciójának visszaszerzésére, azonban hamarosan újra letartóztatták. Miután a volt rendőrkapitány megérezte a felszabadult város ellenséges, bosszúszomjas légkörét, nemsokára családja is hasonló következtetésre juthatott, kérelmezték ugyanis, hogy Perjessy ügyét külön tárgyalja a törvényszék. A kérelmet azzal utasították el, hogy „a tettestársaknak”

(neki is, másnak is) az az érdekük, hogy közös ítélettel döntsenek bűnösségükről.

Magyar Endre a vállalkozás nehézségét meghazudtolóan világos gondolatmenetben tárja elénk a büntetőeljárás tárgyalási szakaszának minden részletét. Perjessy Sándort ugyanis – mint Szentendre rendőrkapitányát – a több mint nyolcvan vádlottat felvonultató per egyik fő vádlottjává léptették elő. A vádindítvány a következő módon határozta meg vélt szerepét:

„[...] egyik felbujtója, illetve vezetője volt azon csoportosulásnak, amelynek célja volt a proletár osztály kivételével [a] polgárok többi osztályát fegyveresen megtámadni, amely csoport azután több rablást és több személyen erőszakot követett el, amit elkövetett az által, hogy a Szentendrén a proletárdiktatúra céljaira, támogatására és fenntartására szervezett vörösorségben, illetve karhatalomban 1919. április hó 4-én tisztséget, illetve parancsnoki állást vállalt és azt az ú[gy]n[evezett] proletárdiktatúra bukásáig viselte.”⁶

Perjessyt mindenekelőtt lázadással vádolták; mivel a proletárdiktatúrát *ab ovo* illegitimnek tekintette az ellenforradalmi kormányzat, ezt a vádat elméletben minden tisztségviselő ellen lehetséges volt emelni. (A fenti idézettel támasztotta alá az ügyészség a vádemelést.) Emellett megvádolták személyi szabadság huszonkét rendbeli megsértésével; gyakori oka volt ennek a vádnak, ha a vádlott letartóztatott vagy túsul ejtett embereket a vörös karhatalom képviselőiben. Végül még lopás büntetével is megvádolták, amit Perjessy egy államosított birtok bortermeének fogyasztásával valószínűleg volna meg. Összefoglalóan Magyar megállapítja, hogy a „kisebb hivatalok” viselői (például egy egyszerű vörösőr) megúszhatták a tanácsköztársasági epizódot, ha nem követtek el semmi olyat, ami az 1919 előtti büntető törvénykönyvbe ütközőnek lehetett volna mondható. A vezetői szerepkör azonban nem pusztán *megvalósítani* volt képes a lázadás büntetést, hanem azt egyúttal annak súlyosbító körülményeként is értékelték. Mint Magyar rámutat, ezzel a Pestvidéki Királyi Törvényszék elnöklő bírása megsértette az úgynevezett *ne bis in idem* jogelvet, amely szerint senki nem büntethető kétszer ugyanazért a bűncselekményért.

⁵ Magyar 2020: 79.

⁶ Magyar 2020: 95–96.

A számos, Perjessy mellett állást foglaló tanú nem volt elégséges a felmentéshez. Végül a törvényszék – bár enyhébb minősítésekkel, bizonyos vádakat nem látva igazoltnak, főképp a személyi szabadság megsértésével kapcsolatos ügyekben – mindhárom vádpontban jogerősen elmarasztalta 1921 májusában. Megemlítendő, hogy bizonyos tanúkat, akik tovább árnyalhatták volna az eseményeket, a büntetőügy egyik szakaszában sem hallgattak ki.

Perjessynek nem kellett hároméves büntetését letöltenie, 1921 decemberében közkegyelemmel szabadult. Életén azonban így is komoly bélyeget hagyott az elmarasztaló ítélet, már csak abból kifolyólag is, hogy mellékbüntetése – amely szerint hat évig nem tölthet be közhivatalt – hatályban maradt, megfosztva őt attól, hogy visszatérhesen a városi adminisztrációba. Biztosítási ügynökként dolgozott 1931-ben, mindössze ötvenhárom évesen bekövetkezett haláláig.

Perjessy halála után története még tovább íródott az aktákban: egy 1935-ös perújrafelvételt követően posztumusz felmentették a vádak alól. Ahogy korábbi elítélése is részben a politikai turbulenciának volt köszönhető, úgy felmentése mellett is szólt „magasabb ok”: lányának egy katonatiszt udvarolt, és a házasság nem jöhetett létre a menyasszony apjának rehabilitálásáig. Sem az ügyészség, sem az igazságügy-minisztérium nem lelkesedett a jogi „kivételezésért”, így a felmentés négy évig húzódott, de 1939 májusában jogerőre emelkedett.

Összegzésként elmondható, hogy Magyar Endre Lénárd kismonográfiája abszolút hiánypótló. A kötet előzetes vállalásait teljesítve, minden részletre kiterjedően, logikusan és nem utolsósorban empatikusan írja meg egy átlagos hivatalnok nem átlagos időkben fogant történetét. Van Perjessy sorsában valami egészen mélyen huszadik századi. Sodródás, helyezkedés és körültekintő igyekezet a rendőrkapitányi működésének kulcsai – és mindez elnyeri méltatlan büntetését, furcsa jutalmát, végül torz feledését. A helytörténet és a mikrotörténet sebészi pontosságú alkalmazása így adhat nekünk a mítosz helyett egy olyan történetet, amely megismételhetetlen, egyéni sorsként és – induktív gondolkodással – széles horizontú példázatként egyaránt figyelemre méltó. A magyar történettudomány és emlékezet elemi érdekének tartom hasonló művek születését.